

POSTANOWIENIE

Dnia 19 stycznia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Wiak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Leszek Bosek

Łukasz Jan Kotynia (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z wniosku M. A.

z udziałem S. G., J. M., X. M., K. T., I. S.

o stwierdzenie nabycia spadku po F. M.,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 19 stycznia 2022 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich

od postanowienia Sądu Rejonowego w K. z 25 września 2007 r., sygn. I Ns [...]

1. uchyla zaskarżone postanowienie w całości i umarza postępowanie w sprawie,

2. znosi wzajemnie koszty postępowania skargowego przed Sądem Najwyższym.

UZASADNIENIE

Na skutek wniosku M.A. (dalej: wnioskodawczyni), postanowieniem z 25 września 2007 r. Sąd Rejonowy w K. Wydział I Cywilny (I Ns [...]) stwierdził, że spadek po F. S. M., zmarłym 23 grudnia 2003 r. w K. i ostatnio zamieszkałym w K. przy ul. [...], nabyli wprost na podstawie ustawy: żona J. M. c. X. i K. w ¼ części oraz ich dzieci M. B. A., Z. W. S., X. M. M. i S. G. – każde po 3/16 części.

Wydając powyższe postanowienie Sąd Rejonowy w K. nie uwzględnił, że w obrocie prawnym funkcjonowało już prawomocne postanowienie o stwierdzeniu

nabycia spadku po F. S. M., wydane na skutek wniosku Gminy Miejskiej K.. Sąd Rejonowy w K. postanowieniem z 5 października 2005 r. (I Ns [X.]) stwierdził bowiem, że spadek po F. S. M. nabyli na podstawie ustawy wprost: żona J. M. w ¼ części i dzieci: Z. W. S., S. G., M. B. A. i X. M. M. – po 3/16 części.

Z uwagi na śmierć Z. S. zaistniała potrzeba wskazania uczestników sprawy spadkowej, przy uwzględnieniu następców prawnych zmarłej strony postępowania spadkowego.

Pismem z 3 września 2019 r. wnioskodawczyni złożyła w Sądzie Rejonowym w K. „wniosek o uchylenie postanowień I Ns [X.], I Ns [...] i wydanie nowego postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym F. M.”. Zarządzeniem z 11 grudnia 2019 r. Sąd Rejonowy w K. wezwał wnioskodawczynię do uzupełnienia braków formalnych skargi o wznowienie poprzez podanie podstawy wznowienia postępowania, uzasadnienie podstawy wznowienia oraz podanie okoliczności stwierdzających zachowanie terminu do wniesienia skargi. Wnioskodawczyni w piśmie z 31 grudnia 2019 r. wskazała na przyczynę wznowienia postępowania oraz uzasadniła podstawy, nie uprawdopodobniając przy tym zachowania przez nią trzymiesięcznego terminu określonego w art. 407 § 1 k.p.c. Wobec powyższego Sąd Rejonowy w K. postanowieniem z 11 marca 2020 r. (XII Ns [...]) odrzucił jej skargę.

Pismem z 18 grudnia 2020 r. Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej: skarżący lub RPO) złożył skargę nadzwyczajną na postanowienie Sądu Rejonowego w K. z 25 września 2007 r. (I Ns [...]) stwierdzającego nabycie spadku po F. S. M.. RPO zaskarżył powyższe postanowienie w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. 2021, poz. 1904, dalej: uSN), zaskarżonemu postanowieniu skarżący zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 w zw. z art. 677 § 1 k.p.c. w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłym F. S. M., mimo iż sprawa w tym samym przedmiocie została już wcześniej prawomocnie rozpoznana,

tj. wobec nieuwzględnienia przez Sąd Rejonowy w K. faktu, iż w obrocie prawnym w chwili zainicjowania postępowania w sprawie I Ns [...] funkcjonowało już prawomocne postanowienie Sądu Rejonowego w K. z dnia 5 października 2005 r. (I Ns [X.]) stwierdzające nabycie spadku po F. S. M., zmarłym 23 grudnia 2003 r., ostatnio zamieszkałym w K..

Ponadto, stosownie do art. 89 § 1 pkt 1 u.SN, powyższemu postanowieniu zarzucono także naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, które wynikają z art. 2 Konstytucji RP oraz konstytucyjnego prawa do dziedziczenia chronionego w ramach art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, jak i konstytucyjnego prawa do sądu, wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, z uwagi na wydanie drugiego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po F. S. M.. Tym samym, zdaniem RPO, został stworzony stan niepewności prawnej, w ramach którego uczestnicy postępowań nie mogą legitymować się jednoznacznym i niebudzącym wątpliwości potwierdzeniem nabycia uprawnień spadkowych, co w istocie skutkuje pozbawieniem ich możliwości skutecznej realizacji uprawnień majątkowych nabytych na podstawie dziedziczenia.

Skarżący wniósł o uchylenie w całości postanowienia Sądu Rejonowego w K. z 25 września 2007 r. (I Ns [...]) i odrzucenie wniosku o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym F. S. M..

W uzasadnieniu skargi RPO wskazał, że ujawnione uchybienia proceduralne, tj. pominięcie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 3 k.p.c. i zastosowanie przepisów art. 669 k.p.c. i art. 677 § 1 k.p.c., ma charakter ewidentny, rażący i bezsporny, dający się stwierdzić nawet bez dokonania pogłębionej analizy sprawy. Zdaniem skarżącego, oznacza to, że postanowienie Sądu Rejonowego w K. z 25 września 2007 r. w sprawie o sygn. akt: I Ns [...] w sposób rażący narusza prawo i godzi w powagę rzeczy osądzonej.

Odnosząc się do drugiego z zarzutów, skarżący wskazał, że na gruncie art. 2 Konstytucji RP ochronie konstytucyjnej podlega m.in. zaufanie uczestników obrotu do stanu prawnego ukształtowanego prawomocnym rozstrzygnięciem sądowym. Osoby pozostające w kręgu oddziaływania postanowienia stwierdzającego nabycie

spadku po danej osobie mają prawo oczekiwać, że w przypadku skierowania wniosku o ponowne rozpoznanie tej samej sprawy procedujący na podstawie przepisów ustawowych sąd powszechny będzie respektował fakt uprzedniego uprawomocnienia się rozstrzygnięcia stwierdzającego nabycie spadku po określonej osobie. Bezpieczeństwo prawne w zakresie prawa spadkowego wymaga, aby jakakolwiek modyfikacja konsekwencji prawnych, wynikających z prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, następowała w ramach postępowań, mających na celu korektę już funkcjonującego w obrocie prawomocnego postanowienia spadkowego. W tym kontekście pożądane pozostaje zachowanie przez sąd spadku należytej czujności procesowej, celem uniknięcia prowadzenia postępowania dotyczącego stwierdzenia nabycia spadku po danej osobie bez stosownego (proceduralnego) odniesienia się do faktu wcześniejszego rozpoznania tożsamej sprawy przez sąd powszechny.

Skarżący dostrzegł również naruszenie prawa do sądu, które jest zagwarantowane w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Jego zdaniem, prawo do sądu obejmuje m.in. prawo do wiążącego rozstrzygnięcia sprawy. Tymczasem w sytuacji wydania dwóch prawomocnych postanowień stwierdzających nabycie spadku po tej samej osobie nie sposób uznać, aby uczestnicy postępowania sądowego uzyskali wiążące rozstrzygnięcie, a co za tym idzie, aby ich prawo do sądu zostało należycie zrealizowane.

W dalszej części uzasadnienia skargi nadzwyczajnej zaznaczono, że na skutek uprawomocnienia się zaskarżonego postanowienia doszło do naruszenia konstytucyjnego prawa dziedziczenia. Skarżący zwrócił uwagę, że instytucja stwierdzenia nabycia spadku stanowi instrument prawny, który ma na celu zagwarantować obywatelom właściwe uregulowanie ich spraw spadkowych, urzeczywistniając przysługujące im prawo dziedziczenia. W przypadku wydania dwóch prawomocnych postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie, spadkobiercy nie mogą legitymować się jednoznacznym sądowym potwierdzeniem uprawnień nabytych z tytułu dziedziczenia, co ma daleko idące konsekwencje, m.in. w ewentualnym postępowaniu o dział spadku, jak również

w postępowaniu wieczystoksięgowym czy administracyjnym, w którym następstwo prawne wykazuje się według przepisów prawa cywilnego.

Zdaniem skarżącego, biorąc pod uwagę powyższe, nie ulega wątpliwości, że w przypadku funkcjonowania w obrocie dwóch postanowień sądu o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie, ochrona gwarantowana w Konstytucji RP staje się iluzoryczna, gdyż instytucja stwierdzenia nabycia spadku nie może zrealizować przypisanych jej systemowo celów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nadzwyczajna jest zasadna i zasługuje na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 89 § 1 u.SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojkowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile:

1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji, lub

2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub

3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego

- a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Skargę nadzwyczajną, co do zasady, wnosi się w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna w terminie roku od dnia rozpoznania (art. 89 § 3 zd. 1 u.SN). Stosownie do art. 115 § 1 u.SN, jedynie przejściowo, w okresie 6 lat od dnia wejścia w życie ustawy, skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po 17 października 1997 r. W takim przypadku, zgodnie

z art. 115 § 1a u.SN, skarga nadzwyczajna może być wniesiona wyłącznie przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto, od tego samego orzeczenia w interesie tej samej strony skarga nadzwyczajna może być wniesiona tylko raz (art. 90 § 1 u.SN).

Skarga nadzwyczajna jest instrumentem szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości w znaczeniu określonym w art. 175 ust. 1 Konstytucji RP. Jej celem jest wyeliminowanie z obrotu wadliwych, a jednocześnie naruszających zasady sprawiedliwości społecznej, orzeczeń sądowych, które dotyczą konkretnych, zindywidualizowanych podmiotów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 2/19; wyrok Sądu Najwyższego z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20; wyrok Sądu Najwyższego z 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19). Rolą kontroli nadzwyczajnej nie jest jednak eliminowanie wszystkich wadliwych orzeczeń. Wyjątkowość orzekania w ramach tej instytucji powinna dotyczyć tylko tych z nich, które nie dadzą się pogodzić z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego, będąc *prima facie* orzeczeniami w sposób elementarny niesprawiedliwymi.

Na podmiocie wnoszącym skargę nadzwyczajną spoczywa w pierwszej kolejności powinność wykazania zaistnienia w danej sprawie przynajmniej jednej z przesłanek szczegółowych – uchybień wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Ponadto, skarga nadzwyczajna musi nawiązywać do przesłanki ogólnej (funkcjonalnej), wskazanej w art. 89 § 1 *in principio* u.SN, która wymaga równoczesnego wykazania, że uwzględnienie skargi nadzwyczajnej jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Ścisłe określenie przesłanek przedmiotowych skargi nadzwyczajnej związane jest z jej funkcją ochronną w ujęciu Konstytucji RP, tj. z jednej strony, z dążeniem do zapewnienia prawidłowości działania organów władzy publicznej (art. 7 w zw. z art. 2 Konstytucji RP), a z drugiej strony, z konieczną ochroną stabilności i prawomocności orzeczeń sądowych oraz kształtowanych przez nie stosunków prawnych (art. 45 w zw. z art. 2 Konstytucji RP, zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; wyrok Sądu Najwyższego z 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19). Ochrona powagi rzeczy

osądzonej (*res iudicata*), a przez to stabilności prawa, należy do fundamentów demokratycznego państwa prawnego i znajduje głębokie uzasadnienie aksjologiczne. Z tego względu – jak wskazuje się w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: ETPC) – nadzwyczajne środki zaskarżenia muszą być uzasadnione okolicznościami o istotnym i niewątpliwym charakterze, korygującym fundamentalne wady rozstrzygnięć jurysdykcyjnych, niweczące podstawową funkcję wymiaru sprawiedliwości (wyrok ETPC z 24 lipca 2003 r., *Riabikh przeciwko Rosji*, skarga nr 52854/99). Nie mogą przy tym inicjować *de facto* dodatkowej kontroli instancyjnej. Dopuszczalny na gruncie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka środek kontroli musi wobec tego sprawiedliwie wyważyć między prywatnymi interesami a ochroną pewności prawa, w tym ochroną powagi rzeczy osądzonej, od których zależy efektywność funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości.

Konstrukcyjnym założeniem skargi nadzwyczajnej jest więc takie określenie jej przesłanek, by służyła ona eliminowaniu z obrotu orzeczeń sądowych obarczonych wadami o fundamentalnym znaczeniu w świetle zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. W konsekwencji, stwierdzone naruszenia muszą być na tyle poważne, by względ na całokształt zasady wynikającej z art. 2 Konstytucji RP nakazywał ingerencję w powagę rzeczy osądzonej (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20 i z 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19).

Dokonując wstępnej oceny skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy nie stwierdził istnienia okoliczności, które mogłyby prowadzić do wniosku, że w niniejszej sprawie jest ona niedopuszczalna, co skutkowałoby jej odrzuceniem *a limine*, bez potrzeby merytorycznego zbadania podniesionych w niej zarzutów. Została ona wniesiona przez Rzecznika Praw Obywatelskich, który jest jednym z dwóch podmiotów wskazanych w art. 115 § 1a u.SN, uprawnionych do wnoszenia skarg nadzwyczajnych od orzeczeń, które uprawomocniły się przed dniem wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym. Zaskarżone postanowienie Sądu Rejonowego w K. nie może także zostać uchylone ani zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Jest to też pierwsza skarga nadzwyczajna w

niniejszej sprawie. Należy zatem stwierdzić, że nie zachodzą przeszkody do merytorycznego rozpoznania wniesionej przez RPO skargi nadzwyczajnej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że konstrukcja skargi nadzwyczajnej wymaga, aby w pierwszej kolejności dokonać oceny występowania przesłanek szczegółowych, a następnie weryfikacji czy wystąpiła również przesłanka ogólna (funkcjonalna). W rozpoznawanej skardze nadzwyczajnej Rzecznik Praw Obywatelskich sformułował przeciwko zaskarżonemu postanowieniu Sądu Rejonowego w K. zarzuty odwołujące się do dwóch przesłanek szczegółowych określonych w art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN.

Za zasadny należy uznać pierwszy z zarzutów, związany z rażącym naruszeniem przepisów postępowania, poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 k.p.c. w zw. z art. 677 § 1 k.p.c. w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. W orzecznictwie Sądu Najwyższego jednolity pozostaje pogląd, zgodnie z którym „rażące” naruszenie prawa rozumieć należy jako „bardzo duże”, „wyraźne”. Jest to naruszenie prawa na tyle wyraźne, że do jego ustalenia nie jest konieczne prowadzenie złożonych procesów intelektualnych (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z: 20 stycznia 2021 r., I NSNc 1/21; 3 grudnia 2020 r., I NSNc 34/20; 17 czerwca 2020 r., I NSNc 44/19; postanowienie Sądu Najwyższego z 27 maja 2021 r., I NSNc 109/20). Niewątpliwie charakter taki należy przypisać wydaniu przez Sąd Rejonowy w K. postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, pomimo funkcjonowania już w obrocie prawnym prawomocnego postanowienia w tym samym zakresie. Wydając postanowienie z 25 września 2007 r. (I Ns [...]) Sąd Rejonowy w K. nie wziął pod uwagę, że odnośnie do tego samego spadkodawcy i kręgu spadkobierców zostało już wydane przez Sąd Rejonowy w K. postanowienie z 5 października 2005 r. (I Ns [X.]), które nie zostało zaskarżone przez żadnego uczestnika postępowania, a przez to uprawomocniło się. Tym samym, doszło do wydania orzeczenia w warunkach nieważności postępowania, w związku z zaistnieniem negatywnej przesłanki procesowej w postaci wystąpienia powagi rzeczy osądzonej. Sąd Rejonowy w K. powinien bowiem odrzucić wniosek wnioskodawczyni o stwierdzenie nabycia spadku po F. S. M., zgodnie z dyspozycją przepisu art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Oceny tego naruszenia nie zmienia okoliczność, że powyższe postanowienie zostało wydane na skutek wprowadzenia Sądu Rejonowego w K. w błąd przez uczestnika postępowania, który zapewnił, że postępowanie toczące się pod sygn. akt I Ns [...] było pierwszym postępowaniem w sprawie nabycia spadku po F. M.. Jak słusznie podkreśla się w orzecznictwie Sądu Najwyższego, „[w] postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku, sąd ma obowiązek podejmowania działania z urzędu. Obowiązek działania *ex officio* oznacza, że sąd nie może poprzestać na tym, co zostanie zaoferowane przez uczestników postępowania, bowiem ocenić musi, czy stwarza to wystarczającą podstawę do prawidłowego stwierdzenia, kto nabył spadek. Sąd, aby zadośćuczynić obowiązkowi wynikającemu z art. 677 k.p.c., powinien ustalić pełny krąg spadkobierców ustawowych, ewentualne istnienie testamentu i jego ważność, sprawdzić czy nie zachodzą negatywne przesłanki dziedziczenia, ustalić czy w skład spadku wchodzi gospodarstwo rolne i komu przypadło w drodze dziedziczenia. W tym kontekście, po stronie sądu istnieje także obowiązek, aby ustalić na podstawie dostępnych instrumentów, w ramach odbieranego zapewnienia, czy wcześniej po tym samym spadkodawcy nie toczyło się już jakiejkolwiek postępowanie o stwierdzenie nabycia praw do spadku” (postanowienie Sądu Najwyższego z 24 lutego 2021 r., I NSNc 132/20; podobnie: postanowienie Sądu Najwyższego z 16 czerwca 2021 r., I NSNc 164/20). W postępowaniu objętym niniejszą skargą Sąd Rejonowy w K. nie dopełnił powyższego obowiązku.

Dla oceny zasadności skargi nadzwyczajnej nie ma znaczenia to, że treść postanowień z 5 października 2005 r. oraz 25 września 2007 r. wydanych przez Sąd Rejonowy w K. pozostaje analogiczna i w obu przypadkach Sąd prawidłowo określił krąg spadkobierców i przysługujące im udziały spadkowe. Sąd Rejonowy w K., naruszając powyżej wskazane przepisy, doprowadził bowiem do sytuacji, w której w obrocie prawnym istniały dwa prawomocne orzeczenia stwierdzające nabycie spadku po tym samym spadkodawcy. Jak słusznie zauważył skarżący, na skutek tego spadkobiercy nie mogą legitymować się jednoznacznym sądowym potwierdzeniem nabycia przez nich praw do spadku.

Powyższe rozważania prowadzą również do uznania zasadności drugiego z postawionych przez skarżącego zarzutów, a w dalszej kolejności –

do urzeczywistnienia przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej, o której mowa w przepisie art. 89 § 1 *in principio* u.SN. W judykaturze Sądu Najwyższego funkcjonuje jednolita linia orzecznicza, zgodnie z którą przyjmuje się, że wydanie dwóch orzeczeń spadkowych godzi w konstytucyjną zasadę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, jak również w zasady z niej wynikające, tj. zasadę zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego, a także konstytucyjne prawo dziedziczenia i prawo do sądu. Jeżeli na skutek rażącego naruszenia prawa wydane zostają dwa postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku (nawet jeżeli rozstrzygają one kwestie dziedziczenia w sposób analogiczny) należy uznać, że w sprawie nie może być mowy o uzyskaniu przez uczestników postępowania spadkowego wiążącego stanowiska sądu, a powstała sytuacja doprowadziła do stanu niepewności prawnej, w ramach którego spadkobiercy nie otrzymali jednoznacznego potwierdzenia uprawnień spadkowych, w czym w sposób oczywisty przejawia się naruszenie konstytucyjnego prawa do sądu. (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 marca 2019 r., I NSNc 1/19; podobnie: postanowienia Sądu Najwyższego z: 2 grudnia 2020 r., I NSNc 102/20; 24 lutego 2021 r., I NSNc 132/20; 10 czerwca 2021 r., I NSNc 72/21).

Co więcej, skarżący słusznie zarzucił naruszenie przez Sąd Rejonowy w K. przepisu art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP. Zgodnie z nim, każdy ma prawo do własności, innych praw majątkowych oraz prawo dziedziczenia. Własność, inne prawa majątkowe oraz prawo dziedziczenia podlegają równej dla wszystkich ochronie prawnej. Chronione na gruncie art. 21 i art. 64 Konstytucji RP prawo dziedziczenia nie odnosi się bowiem do samego faktu sukcesji, który ma miejsce w chwili otwarcia spadku, lecz wiąże się z obowiązkiem organów państwa do ochrony wszelkich praw obligacyjnych związanych ze spadkiem, a także ustanowienia i zabezpieczenia odpowiednich procedur, które mają na celu stwierdzenie nabycia spadku, ochronę nabywcy, czy działu spadku (tak: postanowienia Sądu Najwyższego z: 2 grudnia 2020 r., I NSNc 102/20; 18 listopada 2021 r., I NSNc 639/21).

Rozstrzygając o zasadności podniesionych w skardze nadzwyczajnej zarzutów, Sad Najwyższy stwierdza, że w niniejszej sprawie zaktualizowały się obie

przesłanki, o których stanowi art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN, jak też zachodzi konieczność uchylenia zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w K. wydanego 25 września 2007 r. (I Ns [...]), dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Poza wnioskiem o uchylenie postanowienia Sądu Rejonowego w K. z 25 września 2007 r. (I Ns [...]), skarżący wniósł również o odrzucenie wniosku wnioskodawczynie o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym F. S. M.. W tym zakresie Sąd Najwyższy rozstrzygając o zasadności skargi nadzwyczajnej jest związany dyspozycją przepisu art. 91 § 1 zd. 1 u.SN. Zgodnie z nim, w przypadku uwzględnienia skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy uchyla zaskarżone orzeczenie w całości lub w części i stosownie do wyników postępowania orzeka co do istoty sprawy albo przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania właściwemu sądowi, w razie potrzeby uchylając także orzeczenie sądu pierwszej instancji, albo umarza postępowanie. Odrzucenie wniosku wnioskodawczynie prowadziłoby do braku merytorycznego rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy, a w konsekwencji – nie stanowiłoby formy orzekania co do istoty sprawy. W niniejszym postępowaniu, biorąc pod uwagę brak podstaw do przekazania sprawy Sądowi Rejonowemu w K. do ponownego rozpoznania, jak również niemożność jej merytorycznego rozpoznania przez Sąd Najwyższy, postępowanie należało zatem umorzyć.

Niezależnie od merytorycznego ustosunkowania się do podniesionej przez RPO argumentacji w zakresie wadliwości zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w K., nie sposób pominąć faktu, że skarżący – przy świadomości, że stosowanie do treści art. 26 § 1 u.SN, „rozpoznawanie skarg nadzwyczajnych należy do właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych” (uzasadnienie, s. 1) – wniósł ten nadzwyczajny środek zaskarżenia do Izby Cywilnej Sądu Najwyższego. Wyraził przy tym opinię, że cały skład Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego został powołany w procedurze, która została uznana za wadliwą w uchwale połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r. (BSA I-4110-1/20), a postępowanie prowadzone przed Izbą Kontroli

Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego po dniu 23 stycznia 2020 r. dotknięte miałyby być wadą nieważności.

Należy jednak zauważyć, że Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z 20 kwietnia 2020 r. (U 2/20) uznał, iż uchwała połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego jest niezgodna z art. 179, art. 144 ust. 3 pkt 17, art. 183 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 8 ust. 1, art. 7 i art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 2 i art. 4 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej (Dz.U. 2004, nr 90, poz. 864/30 ze zm.) oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz.U. 1993, nr 61, poz. 284, ze zm.). Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne (art. 190 Konstytucji RP), w związku z czym nie sposób wywodzić obecnie ze wspomnianej uchwały Sądu Najwyższego jakichkolwiek konsekwencji normatywnych, w tym w zakresie wykładni przepisów ustawowych. Działanie przeciwne naruszałoby Konstytucję RP oraz wiążące Rzeczpospolitą umowy międzynarodowe, z którymi niezgodność wspomnianej uchwały stwierdził Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 20 kwietnia 2020 r. (U 2/20).

Sąd Najwyższy stwierdzając, że wydawanie dwóch postanowień sądu o spadku po tej samej osobie rażąco godzi w konstytucyjną zasadę demokratycznego państwa prawnego i wynikające z niej zasady zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego, dostrzega również, że rozpoznawana skarga nadzwyczajna nie jest odosobnionym przypadkiem. Analogiczne zarzuty były przedmiotem rozpoznania w skargach nadzwyczajnych o sygnaturach: I NSNc 1/19, I NSNc 132/20, I NSNc 164/20, I NSNc 639/21, I NSNc 102/20 i I NSNc 72/21. Wywołuje to uzasadnione przekonanie o istnieniu problemu systemowego, wymagającego pilnego legislacyjnego rozwiązania przez ustawodawcę.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 91 § 1 u.SN orzekł jak w sentencji.

O wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną Sąd Najwyższy orzekł na podstawie z art. 398¹⁸ k.p.c., zgodnie z którym w razie wniesienia skargi kasacyjnej przez Prokuratora

Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich lub Rzecznika Praw Dziecka koszty procesu w postępowaniu kasacyjnym podlegają wzajemnemu zniesieniu. Powołany przepis z mocy art. 95 pkt 1 u.SN stosuje się również do postępowania w sprawie skargi nadzwyczajnej.